

ZASLUŽNI PROFESOR DR. MIROSLAV STIPLOVŠEK, UPOK. RED. PROF. ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

Zasluzni, red. prof. dr. Miroslav Stiplovšek je 18. julija 2005 praznoval svoj sedemdeseti življenjski jubilej. Rodil se je v Ljubljani, osnovno šolo pa končal v Domžalah, od koder so bili njegovi starši. V sosednjem Kamniku je maturiral na gimnaziji in na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1960 končal študij zgodovine, ki je bil takrat mogoč kot študij narodne in obče zgodovine. Le za "zgodovinski trenutek" ga je življenska pot odnesla z Univerze. Kakšen mesec dni je bil namreč arhivar v takratnem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Dne 16. septembra 1961 se je zaposlil na Filozofski fakulteti kot asistent za zgodovino novejšo dobo, ki je odslej ni več zapustil. Upokojil se je leta 2002 po 41 letih službovanja na njej. Profesor Stiplovšek je sodil med tiste manj vidne a vedno prisotne dolgoletne akademske učitelje FF, ki so do svoje upokojitve vedno "mislili z glavo" fakultete. Domala ni bilo organa FF, v katerem prof. Stiplovšek ni zapustil svoje sledi. Pa naj je šlo za Izvršilni in Gospodarski odbor FF, volilne komisije, senat, svet FF ali pa za predstojništvo na oddelku za zgodovino in katedri za sodobno zgodovino. Dolga leta je zastopal "barve fakultete" in bil njen predstavnik v upravnih in strokovnih organih sorodnih, zgodovinarskih inštitucij izven FF: Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja/Inštitutu za novejšo zgodovino, Arhivu Slovenije, Pokrajinskem arhivu v Kopru... Povsod je bil spoštovan in cenjen sogovornik, saj gre v mnogih primerih prav njemu zasluga, da so se problemi reševali hitreje ali pa do njih sploh ni prišlo. Vsi ga poznamo, kot neomajnega branilca interesov FF, vendar nikoli na račun drugih. Le najstarejši kolegi pa se bodo spomnili tudi njegovega uspešnega dela za dobrobit FF, ko je pred desetletji kot republiški poslanec konkretno pomagal fakulteti iz težkega materialnega stanja.

S pedagoškim delom je začel že kot asistent z doktoratom (1966) in sicer z vodenjem proseminarja ter s sodelovanjem v seminarju pri prvem prof. za novejšo narodno in občo zgodovino dr. Metodu Mikužu. Po izvolitvi za docenta (1972) in izrednega profesorja (1976) je predaval izbrana poglavja iz zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije od konca prve do konca druge svetovne vojne, kot redni profesor (1981) pa je imel predavanja in seminar iz zgodovine Slovencev in drugih jugoslovanskih narodov od 1917 do 1941. V zadnjih letih je bil nosilec predmeta sodobna zgodovina jugovzhodne Evrope. V devetdesetih letih je predaval zgodovino Slovencev po prvi svetovni vojni tudi študentom samostojnega študija geografije. Pri pedagoškem delu je pomembno delo opravil kot mentor številnim študentom pri diplomskih nalogah. Sodeloval je pri skoraj vseh študijskih programih podiplomskih študentov novejšo zgodovino, mentorsko delo pa je iz slovenske zgodovine med vojnama opravil pri devetih doktorskih disertacijah, s čemer pomembno prispeval k usposabljanju raziskovalcev za delo v Inštitutu za novejšo zgodovino, visokošolskih zavodih, arhivih in muzejih. Pri magistrskem in doktorskem študiju sodeluje še sedaj.

V letih 1982–1984 je vodil Oddelek za zgodovino, v času svojega predstojništva pa je uspešno reševal problematiko pomlajevanja kadrov in prenove študijskega programa. Med funkcijami na Filozofski fakulteti naj poleg omenjenih dodamo še zlasti skoraj 15-letno vodenje raziskovalne skupine za področje zgodovine v okviru fakultetnega Znanstvenega inštituta. Sodeloval je v republiški izobraževalni in raziskovalni skupnosti, eno mandatno obdobje je bil poslanec Prosветno-kulturnega zbora, bil je član svetov šte-

vilnih muzejskih in arhivskih ustanov, najdalj in še sedaj pa v upravnem odboru Inštituta za novejšo zgodovino. Pri svojem delovanju si je prizadeval, k čim tesnejši povezanosti Oddelka za zgodovino z osrednjimi slovenskimi ustanovami z zgodovinskega področja. Šest let je bil tajnik Zgodovinskega društva za Slovenijo ter nato član uredništev osrednjih zgodovinskih revij in številnih zbornikov.

Prof. dr. Stiplovšek je svoje pedagoško delo vedno povezoval z znanstveno-raziskovalno dejavnostjo. Njegov znanstveni in strokovni opus obsega okoli 450 bibliografskih enot, od številnih poljudnih člankov do tehtnih razprav v vseh slovenskih osrednjih znanstvenih revijah in številnih zbornikih, tudi v tujini, ter samostojnih publikacij in monografij, ki kronološko obsegajo čas od šestdesetih let 19. stoletja do konca druge svetovne vojne. Prvo težišče njegovega raziskovalnega dela je bilo povezano z doktorsko disertacijo in sicer je začel preučevati problematiko razvoja in delovanja strokovnih – sindikalnih organizacij na Slovenskem na prehodu iz avstrijskega v jugoslovanski državni okvir in v prvih povojnih letih. Raziskave te problematike je nato razširil na obdobje od srede 19. stoletja do druge svetovne vojne ter z njimi pomembno poglobil slovensko socialno zgodovino. V številnih razpravah in samostojnih publikacijah, posebej naj navedemo dela *Razmah strokovnega – sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918–1922* (1979), *Prispevki za zgodovino sindikalnega gibanja. Od začetkov strokovnega – sindikalnega gibanja do Enotnih sindikatov Slovenije (1869–1945)*, ki so izšli v zbirki *Documenta et studia historiae recentioris* (1989) in *Strokovno – sindikalno gibanje na Slovenskem od leta 1868 do prve svetovne vojne* (1990) je prof. Stiplovšek osvetlil proces sindikalne pluralizacije v okviru vseh treh idejnopoličnih taborov, socialnodemokratskega in komunističnega, katoliškega in liberalnega, delovanje sindikatov za izboljšanje ekonomsko-socialnega položaja delavcev ter na humanitarnem področju, pa tudi njihove odnose s političnimi strankami in poseganje v politično življenje ter njihovo vlogo v jugoslovanskem sindikalnem gibanju in sodelovanje s sindikalnimi internacionalami. O tem, kako je krščanskosocialistična Jugoslovanska strokovna zveza postala v tridesetih letih tudi pomembni politični dejavnik je objavil obširno razpravo *Die christlichsozialistische Gewerkschaftsorganisation in Slowenien 1918–1941* tudi v dunajski reviji *Österreichische Osthefte* (1993). Med socialnimi oziroma delavsko-zaščitnimi ustanovami je prvi podrobno osvetlil delovanje Delavske zbornice za Slovenijo (1921–1941). O njej je objavil tudi razpravo v publikaciji *Delavske zbornice, kolektivne pogodbe in soupravljanje* (1991). Iz socialne zgodovine je pomemben tudi Stiplovškov referat o kmečkih programih slovenskih političnih strank po letu 1918 za kongres zgodovinarjev Jugoslavije (1973), objavljen v Jugoslovanskem istorijskem časopisu.

Vzporedno s preučevanjem različnih vidikov slovenske socialne zgodovine se je prof. Stiplovšek ukvarjal z nekaterimi vprašanji oboroženega in političnega boja proti nemškemu okupatorju na zahodnih območjih Štajerske in vzhodnem delu Gorenjske. Najpomembnejše delo drugega raziskovalnega področja je obsežna monografija *Šlandrova brigada* (1971), v kateri je ob osvetlitvi značilnosti delovanja nemškega okupatorja in politične organiziranosti narodnoosvobodilnega odpora, podrobno opisal bojno pot te prve brigade na območju Štajerske operativne cone od avgusta 1943 do maja 1945 ter njen pomemben prispevek h krepitvi vojaških akcij na Štajerskem, posebej k izbojevanju svobodnih ozemelj in k izvajanju sabotaž na komunikacijah, s katerimi je izpolnjevala tudi širše naloge v okviru zavezniških operacij. Iz tematike socialno-politične in gospodarske zgodovine od srede 19. stoletja do razpada prve Jugoslavije ter oboroženega in političnega boja proti nemškemu okupatorju v letih od 1941 do 1945 na domačinskem in kamniškem območju je objavil okoli sto člankov in samostojnih publikacij.

Tako kot za dela iz obeh navedenih raziskovalnih področij, ki so bogato doku-

mentirana zlasti z arhivskim gradivom, velja ugotovitev o velikih Stiplovških hevrističnih prizadevanjih tudi za njegov tretji raziskovalni sklop. Zlasti po nastanku samostojne republike Slovenije je postalo aktualna problematika odnosa Slovencev do države v različnih zgodovinskih obdobjih. Prof. Stiplovšek se je prvi lotil načrtnega preučevanja dejanskega položaja Slovencev v prvi Jugoslaviji med vojnama, medtem ko so iz te tematike dotlej raziskovalci posvečali posebno pozornost državnopravnim in narodnoemancipacijskim programom slovenskih političnih subjektov z vidika zahtev za čim večjo avtonomijo. Boj za široko politično, gospodarsko, socialno in kulturno samostojnost je bil stalnica in prevladujoča oblika slovenske politike med vojnama, nadaljevala se je v drugi Jugoslaviji, in prof. Stiplovšek je začel v okviru projekta Slovenci in Evropa preučevati obsežne arhivske fonde Narodne in Deželne vlade za Slovenijo, skupščin ljubljanske in mariborske oblasti ter banskega sveta Dravske banovine, prav tako časopisje in druge vire, z namenom, da prikaže, kdaj in v kolikšni meri so Slovenci v prvi Jugoslaviji uspeli vsaj deloma uresničiti svoje avtonomistične cilje. Po objavi 15 razprav, v katerij je obdelal posamezne vidike slovenskih avtonomističnih bojov od ustanovitve Države SHS 29. 10. 1918 do šestojanuarske diktature leta 1929, je leta 2000 objavil monografijo *Slovenski parlamentarizem 1927–1929*, v kateri je na skoraj 500 straneh po preglednem prikazu avtonomističnega delovanja Narodne in Deželne vlade za Slovenijo (1918–1921) ter bojev proti unitaristično-centralističnim določilom prve jugoslovanske ustave, podrobno osvetlil avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetnokulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma. V monografiji so temeljne ugotovitve, da sta obe slovenski oblastni samoupravi konec dvajsetih let s številnimi dosežki na področju gospodarstva, javnih gradenj, socialnega skrbstva, zdravstva, šolstva in kulture ter z izvajanjem uredbodajno-zakonodajnih nalog imeli pomembnejšo vlog kot je doslej ugotavljalo zgodovino pisje, da sta uspeli med vsemi 33 oblastnimi samoupravami v državi po zaslugi Slovenske ljudske stranke izbojevati največ pristojnosti in da sta bili med vsemi tudi najuspešnejši, da se je v oblastnih skupščinah odvijal spopad med centralizmom in avtonomizmom ter da sta bili, po svojem strankarskem pluralizmu pa sta bili celo predhodnici slovenskega parlamenta, izvoljenega leta 1990. Recenzije doma in v tujini so poudarjale zlasti bogato dokumentiranost monografije z novimi viri, temeljitost obdelave enega najbolj relevantnih vprašanj politične zgodovine Slovencev v prvi Jugoslaviji, s čemer je bila izpolnjena vrzel v slovenskem zgodovinopisju med vojnama. Prof. Stiplovšek je poskrbel tudi za seznanjanje tujine z novimi ugotovitvami o položaju Slovenije oziroma posameznih nacionalnih in zgodovinskih enot v jugoslovanski državi po letu 1918. Tako je leta 1997 na Dunaju v osrednji reviji za jugovzhodno Evropo, "Osthefte" objavil razpravo *Die verfassungrechtliche Lage und die Autonomiebestrebungen Sloweniens im jugoslawischen Staat 1918–1941*, v zborniku Slovenci in Makedonci v Jugoslaviji (Skopje, Ljubljana 1999) pa razpravo o prizadevanjih za udejanjenje avtonomije Slovenije od Vidovdanske ustave leta 1921 do zloma prve Jugoslavije. Prof. dr. Stiplovšek po izidu monografije svoje raziskovanje nadaljuje za trideseta leta in sicer s prikazom avtonomističnih prizadevanj in delovanja banskega sveta Dravske banovine, imenovanega tudi slovenski gospodarski parlament, za reševanje perečih ekonomsko-socialnih in prosvetno-kulturnih problemov Slovenije. Uspešen potek tega preučevanja kaže objava šestih obsežnih razprav v znanstvenih zbornikih in Zgodovinskem časopisu v zadnjem času. V okviru programske skupine zgodovina pa pripravlja za tisk monografijo Banski svet Dravske banovine 1930–1935.

Prof. dr. Stiplovšek je iz problematike slovenske zgodovine med vojnama objavil še nekaj razprav (npr. o odmevih Münchenskega sporazuma iz leta 1938 v slovenskem

katoliškem in liberalnem taboru, o zgodovinski vlogi generala Rudolfa Maistra v bojih za severno mejo, o prizadevanjih dr. Karla Verstovška, poverjenika za šolstvo v poprevratnih vladah, za ustanovitev slovenske univerze leta 1919). Je tudi soavtor razstav o delovanju samouprave mariborske oblasti v Muzeju narodne osvoboditve ter na Pedagoški in Pravni fakulteti v Mariboru (2000), razstave Razvoj slovenske državnosti ob desetletnici Republike Slovenije (2001) ter avtor razstave Razglasitev Domžal za trg leta 1925 (2005).

Prof. dr. Stiplovšek je za svoje znanstveno delo dobil več priznanj, dvakrat tudi nagrado Sklada Borisa Kidriča. Z njim je, zlasti za obdobje med vojnama, pomembno dopolnil podobo slovenske politične in socialne zgodovine, rezultati njegovih raziskav pa so bili pomembni tudi za njegovo dodiplomsko in podiplomsko pedagoško delo. Leta 2003 mu je senat Univerze v Ljubljani za znanstveno, pedagoško in mentorsko delo podelil naziv zaslužni profesor. Občinski svet občine Domžale mu je naslednje leto podelil naziv častni občan. Letos pa sta mu Zgodovinsko društvo Ljubljana in Zveza zgodovinskih društev Slovenije podelila naziv častnega člana.

Prof. dr. Miroslav Stiplovšek je torej priznan univerzitetni profesor, zgodovinar in strokovnjak. Eden najpomembnejši slovenskih zgodovinarjev za novejšo dobo. Ob opisu njegovih strokovnih kvalitet pa ne bi pa smeli pozabiti še na eno, ki ni dana vsem strokovnjakom. To je tista, ki smo jo zapisali že ob njegovi šestdesetletnici. Naj nam bo dovoljeno zapisano ponoviti: "V slovenskem zgodovinopisju so njegove sledi jasno zaznavne, njegovi prijatelji pa ga še posebej cenimo zato, ker zna biti prijatelj. Katera od naštetih njegovih lastnosti je pomembnejša, ni važno, pomembno je, da jih ima vse. Prav zato je profesor Miroslav Stiplovšek ostal "naš Mirko", ki mu ob jubileju iskreno čestitamo." Prepričani smo, da tako, kot svoje znanstvene metode dela ni prilagajal časom primerno, tudi svojih človeških kvalitet ne bo nikoli spremenil.

Dušan Nečak